

Gunnar Sandfeld – 70 år 26. april 1978.

Claus Bjørn:

Gunnar Sandfeld – 70 år

Det må forekomme indlysende, at *Fortid og Nutid*, hvis undertitel som omslaget meddeleer, er *Tidsskrift for kulturhistorie og lokalhistorie* markerer Gunnar Sandfelds 70 års fødselsdag 26. april i år. Gunnar Sandfelds indsats har netop koncentreret sig om lokalhistorien – med Struer og Søllerød som emner – og kulturhistorien, hvor han skildrer provinsteaterets historie fra slutningen af 1700-tallet til besættelsen.

Gunnar Sandfeld er akademikersøn, opvokset i Søllerød og student fra Lyngby 1926. Sin barndom og tidlige opvækst har han erindret i *Dreng i Holte* (1969), en af vore fineste bøger i sin genre. Sandfelds fremstilling af sin drengetid kan sammenlignes med to samtidiges, nemlig Jørgen Hæstrups og Jens Kruuses. Den sidstes erindringer er ikke uventet mest digterisk spændende, Hæstrups

er nok den bedste indføring i miljø og forestilningsverden, men Sandfelds er den mest *sete*. Man kan med *Dreng i Holte* vandre gennem lokaliteten, sætte farver og former på omgivelserne og identificere talrige af stedets beboere. Gunnar Sandfeld går ikke forbi et hus, møder ikke en person uden at karakterisere vedkommende og placere samme ind i et udviklingsforløb eller en sammenhæng. Heri ligger en af de egenskaber, der gør hans historiske forfatterskab værdifuldt. Gunnar Sandfeld er i slægt med de gamle topografer ved sin interesse for samtlige menneskelivets foreteelser og alle materielle spor af menneskelig udfoldelse, men han har – i modsætning til adskillige af de gamle – overblikket bevaret, og så skriver han godt! I sin *Erindring og udforskning* (Søllerødbogen 1974, også som særtryk) har han nedlagt en lang række erfaringer fra sit arbejde med lokalhistorien. Også her viser han sin evne til iagttagelse – ikke mindst når det gælder billeder – og at ræson-

nerne over sine iagttagelser. Denne 69 sider store indføring i en række, måske nok ret så banale, men ikke desto mindre reelt ofte vanskelige, metodiske problemer burde være obligatorisk læsning for enhver, der gav sig i kast med at skrive lokalhistorie.

Gunnar Sandfelds forfatterskab begynder ret sent, men så til gengæld med et par vigtige bidrag. Han var i 1938 blevet ansat ved gymnasiet i Struer, og det blev denne unge købstads historie, han tog fat på. *Fra en helt anden tid* (1955) og *Nye tider* (1957) beretter byens historie »fra næsten ingenting« – dvs. ca. 1870 – til »Struer bliver købstad« – i 1920. Henvend 800 sider om blot et halvt århundrede i en by, der selv da den opnåede den eftertragtede købstadsstatus hørte til nederste ende af de mellemstore.

Skildringen er naturligvis meget detaljeret – efter gennemlæsningen spekulerer man på, om der har været personer, ihvertfald familieoverhoveder, der ikke er kommet med. Men den indgående og pladskrævende skildring beror på, at Gunnar Sandfeld har sat sit mål meget højt. Han har ikke blot villet skildre bystyre, erhvervsliv, kirke og skole, men har stræbt efter at belyse også, hvad man idag vil kalde »privatsfæren«. Han har villet bag om facaderne og villet fremstille, hvordan man levede. Og det er lykkedes i meget stor udstrækning. Her er behandling af sygdomme og epidemier, forlystelseslivet (i alle kredse af byen), dagliglivet i byens butikker og »sædelighed« eller mangel på samme. Sandfelds måde at skrive byhistorie på er senere blevet til inspiration for andre, men de to Struer-bøger satte skel ved deres fremkomst. Vagn Dybdahls store afsnit i Politikens Danmarks-historie om den daglige tilværelse fra 1870 til 1913 står i gæld til Sandfeld, og man har lært af ham, hvilket kolossalt stof, aviserne rummer.

Efter Struer tog Gunnar Sandfeld fat på sin barndomsegn. Allerede i afslutningen til *Nye tider* drog han sammenligninger mellem byen ved Limfjorden og den københavnske forstadskommune med hensyn til belysning af begrebet »provins«. Det første større bidrag var den førnævnte erindringsbog, men siden fulgte fem gange *Søllerød som det var engang*

(1972–78), rigt illustrerede med gennemgang af den udstrakte kommune. Tyngdepunktet er i disse bøger som i Sandfelds produktion overhovedet tiden fra midten af forrige århundrede til engang i mellem de to verdenskrige. *Skoleliv i Søllerød* (Søllerødbogen 1976, også som særtryk) skildrer det lokale skolevæsens historie, og i *Det kommunale styre i Søllerød 1841–1978* (1977), der anmeldes andetsteds i dette hæfte (s. 590 f.), behandler han kommunalstyret med stor vægt på de personer, der gennem årene tog del i sogneforstanderskab, sogneråd og kommunalbestyrelse.

Man skulle forvente, at dette lokalhistoriske forfatterskab alene kunne optage den tid, der kunne blive til overs fra skolearbejdet. Men Gunnar Sandfeld holdt lokalhistorisk »pause« mellem Struer og Søllerød og kastede sig over provinsteaterets historie. I Struer-bøgerne mærkes naturligvis allerede teaterinteressen hos forfatteren, men ikke mindre end tre solide bind om dansk provinsteaters historie er fremkommet suppleret med et tilsvarende tungtvejende arbejde om *Den stumme scene* (1966), hvor ikke blot provinsens, men også Københavns biografteaterhistorie er behandlet. Men det levende teater har haft Sandfelds største interesse. *Thalia i provinsen* (1962), der udsendtes seks år senere i en helt omarbejdet udgave, tog fat på Sandfelds foretrukne periode – tiden mellem ca. 1870 og ca. 1920. *Teaterkunst på små scener* (1969) behandler årene mellem 1920 og 1940, og så gik Gunnar Sandfeld tilbage i tiden og *Komedianter og skuespillere* (1971) dækkede tidsrummet mellem 1790 og 1870. Det er solidt underbyggede, veldokumenterede skildringer af teaterlivet i provinsen – fra de store byer med dog habile teaterbygninger, hvor der efterhånden etableredes fast ledelse, skuespillere m.m. til småstæderne og stationsbyerne, hvor forholdene konstant var jammerlige og mere velanskrevne selskaber eller enkelte skuespillere betingede sig *ikke* at skulle optræde. Teaterhistorikere må bedømme Sandfeld som skildrer af »teaterets« historie indenfor den særlige afgrænsning, han vælger, men mere alment kulturhistorisk betragtet er det en imponerende indsats, der er nedlagt i de tre bøger. Sandfeld belyser selskaberne, deres medlem-

mer og de vilkår, de arbejder under, repertoire og dets modtagelse (aviserne udnyttes fortsat med dygtighed) og ved inddragelse af centraladministrationens arkivalier får han skildret det sjældent uproblematisk forhold mellem bevillingsgivende og bevillingshavende eller -tragtende. Det er det *professionelle* teater, der først og fremmest er behandlet, undtagen i det bind, der skildrer tiden 1790–1870. Måske ligger der i en behandling af dilettant- og amatørskuespillet i de mindre byer en mulighed for at supplere billedet af »teateret i provinsen«. For man tvivler umiddelbart på, at der kan støves mere materiale frem om de professionelle. Det forhindrer naturligvis ikke, at andre synsvinkler kan anlægges, andre sider kan trækkes frem – men enhver, der på dette område vil forsøge at gøre det, vil i givet fald kunne udnytte Sandfelds enorme materiale.

Foruden de her omtalte større bidrag har Gunnar Sandfeld naturligvis skrevet en lang række artikler og medvirket ved større værker, f.eks. *Dagligliv i Danmark i 19. og 20. århundrede*. Og nyd hans skildring af Struer i *Trap*, 5. udg., IX, 1, s. 141ff. Man mærker nemt, at her er en lokalt, særlig kyndig mand, der ovenikøbet sprogligt kan sprænge denne tørre opremsningsstil, der må være normen i et sådant værk, men tilsyneladende ikke behøver mere plads til det, end andre til mere stereotype beskrivelser. Efterfølgere i det lokalhistoriske arbejde vil kunne drage nytte af hans registreringer af hhv. Struer Dagblad og Søllerød Tidende, men egentlig er det upassende at bringe »efterfølgere« ind i billedet. Gunnar Sandfeld er fuldt aktiv, når han runder de 70. Man kunne måske håbe på en fortsættelse af erindringerne – gymnasietiden, studieårene og tilværelsen som ung lærer i 30'erne så man gerne belyst i hans skildring af egen udvikling og egne oplevelser. Og lå der ikke en oplagt forpligtelse for Sandfeld i Struers historie i de »brølende tyvere«, i 30'ernes arbejdsløshedsår og under besættelsens dagligdag? Sandfeld var en af de første, der trængte ind i et nu yndet tidsrum – »vore bedsteforældres tid« – om hvilket der udsen-

des billedbøger, erindringsværker og hvis uartige postkort er blevet højeste mode. Nu er vore bedsteforældres tid ved at rykke frem forbi 1914. Gunnar Sandfeld kunne sætte målene for en *lokalhistorisk* fremstilling af næste generations tilværelsesform.

Axel Bolvig: Musik og samfund¹

Lad det være sagt straks: man kan ikke skrive musikkens historie. Men alligevel er nærværende bind I i trebindsserien »Musikkens Historie i Danmark« en fremragende udfyldning af et kulturelt tomrum. Der har længe været et stort behov for en grundig redegørelse for den musikalske produktions og fremførelses historie og på det felt kan det næppe gøres bedre. Nils Schiørring dokumenterer i bind I en omfattende ajourført historisk viden om musikken i Danmark lige fra bronzealderens lurer til 1700-tallets musicerende borgerskab – fra det religiøst kultiske til det underholdende private – fra de til guderne henlagte svungne blæseinstrumenter til koncerterne hos vintapperne Cardinal og Pilroy hvor også damer fik adgang.

For en ikke-musikfagkyndig historiker virker Nils Schiørrings overblik imponerende og hans historiske baggrundsviden ganske omfattende. For eksempel er det en spændende forskningsredegørelse der gives om guldhornene. Måske var manuskriptet færdiggjort da Gunnar Sneums bog om samme horn udkom i 1977 – måske er det med vilje at den ikke er omtalt. Faghistorikeren kan selvfølgelig i et sådant værk finde detaljer der ikke er rigtige som når ærkebiskop Anders Sunesen på side 44 har fået ændret sit fornavn til Eskild eller når Absalon på side 93 bispekåres 1188 i Roskilde. Til gengæld imponeres han over bemærkningen side 116 om at Knud Lavards og Svend Grathes sangere nok nærmest er en slags forløbere for de minnesangere, der ikke så sjældent nåede det danske hof i Erik Klipping og Erik Menveds tid – eller over notitsen om købmændenes spillemænd side 122.

1. Nils Schiørring: *Musikkens historie i Danmark* bd. I. Fra oldtiden til 1750, Politikens forlag, 1977.